

BİLGİ PAYLAŞIMI BAKIMINDAN DEVLET SIRRI KAVRAMI VE ULUSAL GÜVENLİK

Mehmet Ali Zengin*

Özet: Devlet sırrı konusu kamuyla bilgi paylaşımı bakımından çok önemli bir konudur. Bilgi paylaşımı devletlerin yönetiminde iki etkiye sahiptir. Bunlardan birisi insan hakları hukukunda bilgi edinme hakkı olarak diğeri yönetim sistemlerinde şeffaflık olarak görülmektedir. Bilgi edinme hakkı neredeyse tüm gelişmiş ülke anayasalarında görebildiğimiz temel bir insan hakkıdır. Diğer yandan şeffaflığın yönetim sistemleri bakımından önemli ilkelerden birisi olduğu söylenebilir. Bilgi paylaşımı ve bunun yolları önemli bir anlam taşımalarına rağmen, her tür bilginin ifşa edilmesi mutlak bir durum değildir. Eğer tüm bilgiler tamamıyla erişilebilir olursa, bu durum diğer insan haklarına ya da demokrasinin bazı kavramlarına ciddi zararlar verilmesine neden olabilir. Bu sebeple bilgi paylaşımı modern hukuk sistemlerinde bazı sınırlara sahiptir. Buna göre devlet sırları ve ulusal güvenlik bu sınırlardan iki tanesidir. Bilgiler önemlerine ve içeriklerine göre sınıflandırılmalıdırlar. Bu sınıflandırmada devlet sırrı kavramı ulusal güvenliğe aittir ve tüm kamuyu etkiler. Bu nedenle bu tür bilgilerin açıklanması kamu güvenliği ya da ulusal güvenliğe zarar verebilir. O halde çözüm nedir? Her şeyden önce ne tür bilgilerin devlet sırrı olarak tanımlanacağını belirlemek gerekir. Sonra devlet sırlarını belirlemek ve bilgi edinme hakkının işletilmesi bakımından kamu kurumlarını denetlemek üzere bir kurumun oluşturulması gerekmektedir. Zira bireyler için bilgi edinme hakkını görmezden gelemeyiz. Sonuçta bu iki uç arasında denge korunduğu sürece iyi yönetim korunabilir ve kamu politikaları bakımından uygun kararlar alınabilir.

Anahtar Kelimeler: Bilgi Edinme Hakkı, Bilgi Paylaşımı, Devlet Sırları, Ulusal Güvenlik, Yönetim.

SHARING INFORMATION WITH REGARD TO THE STATE SECRET CONCEPT AND THE NATIONAL SECURITY

Abstract: State secret concept is very important in terms of information share with public. Information share has two effects in the governance of states. One of them is seen in the human rights law as right to know and other one is seen in the governance systems as transparency. Right to know is a fundamental human rights that we can see it in constitutions of almost all developed countries. On the other hand, it can be said that transparency is one of the main and considerable principles in terms of governance systems. Although information share and it's ways carry a valuable meaning, divulging all kind of informations isn't an absolute situation. If all informations is totally accessible, this situations can cause serious damages to other human rights or some concepts of democracy. For this reason, information share has some limitations in modern legal systems. According to this, state secrets and national security are two of these limitations. Informations should be classified according to their importance or context. In this classification, state secret concept belongs to national security and it effects all public. Therefore, revealing of this kind of informations can damage to public safety or national security. In that case, what is the solution? First of all, it should be determined what kind of informations will describe as state secrets. Then, one authority should be constituted for determining state secrets and monitoring state institutions in terms of performing right to know. Because, we can't ignore right to know for individuals. Consequently, as long as a strong balance can be set up between these two leads, good governance can be kept and proper decisions can be made for public policies.

Key Words: Right to Know, Information Share, State Secrets, National Security, Governance.

1.Giriş

Bilgi paylaşımı kavramı ya da insan hakları alanındaki görünümüyle bilgi edinme hakkı diğer insan hakları gibi mutlak değildir. Yani belli durumlarda bireylerin bilgiye erişimi ya da kurumların sahip oldukları bilgileri paylaşmaları sınırlandırılabilir. İşte devlet sırrı ve buna bağlı olarak ulusal güvenliğin korunması durumları bilgiye erişimin engellenmesi için haklı bir gerekçe olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu noktada nelerin devlet sırrı olduğunun

* Araştırma Görevlisi, Selçuk Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, mehmetalizengin@selcuk.edu.tr

sağlam bir şekilde tespit edilmesi gerekir. Çünkü aksi durum devlet sırrı maskesi arkasına sığınılmak suretiyle bilgi paylaşımında keyfi uygulamalara yol açabilir. Bu noktada devlet sırrı kavramının tam olarak anlaşılabilmesi için ulusal güvenlik ve gizlilik kavramlarını açıklamak yararlı olacaktır. Buna göre devletin kendine özgü, korunması gereken yararlarının bulunduğu anlayışına dayanan antidemokratik siyasal sistemlerde, bireyin bilgilenmesi, ne “hak”, ne de “görev”dir. Değinen sistemlerde, bilgilenmenin sınırlanması, “devlete özgü yararlar” kapsamındadır. Diğer bir deyişle, antidemokratik sistemlerde, birey açısından, “bilgiye açık - bilgiye kapalı” alanlar oluşturulur. Bilgilenme hakkını ve dolayısıyla şeffaf yönetimi güvenceye almak, ancak, “bireysel bilgilenme hakkının” kabul edilmesi, devlet sırrı kavramını sınırlamak ve bilgi dolaşımını engelleyen, antidemokratik yaklaşımların giderilmesiyle sağlanabilir. (Özek, 1999: 61) Öte yandan sır kavramı yıllardır tanımlanmamış ama her zaman için varlığı kabul edilerek birçok uygulamaya neden olmuş bir kavramdır. (İlkiz, 2004: 16) Bununla birlikte sır kültürü genel olarak kötü yönetim, her koşulda yetersizlik, yozlaşma ve yolsuzluk kavramlarını çağrıştırmaktadır. (TESEV, 2006) Kelime anlamı olarak sır kavramı, varlığı veya bazı yönleri açığa vurulmak istenmeyen, gizli kalan, gizli tutulan şeyi ifade etmektedir. (TDK Sözlük, 1998: 1299) Genel olarak sır, açıklanmasında sahibinin sakınca gördüğü, açıklanmamasında sahibinin haklı çıkarı olduğu, başkaları tarafından bilinmeyen ve bilinmesi de istenmeyen şeylerdir. Ayrıca bir hususun sır olabilmesi için bunun gizliliği ve başkaları tarafından öğrenilmemesi yönünde sahibinin bir eylem ya da işleminin olması gerekmektedir. (Bayraktar, 2004: 10) Tüm bu tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere sır kavramı özü itibarıyla “saklanması gereken bilgiyi ifade eder” diyebiliriz. (Gülleroğlu, 2006: 77) Bu anlamda sır kavramının genelde bir komplo enstrümanı olarak düşünüldüğü ifade edilmektedir. (Bentham, 1843: 310-317) Diğer yandan sır kavramını, kişi hürriyetleri yönünden ele alıp, onu ferdin özel yaşamına ilişkin olayların üçüncü kişilere karşı korunması özgürlüğü olarak tanımlayanlar da vardır. Fakat sır kavramının çok boyutlu bir kavram oluşu ve devlet sırrı, ticari sır vs. gibi birçok alanda söz konusu olması karşısında sır kavramını bu kadar dar bir kalıba oturtmak uygun olmayabilir. Bununla birlikte ister kişi özgürlüğü yönünden ele alınsın, ister özel yaşam yönünden ele alınsın sırrın konusu belirli bir olayın beş duyu aracılığı ile bilinmesini konu edinmektedir. (Donay, 1978: 4) Hazırlanan çalışmada bilgi paylaşımı kavramıyla anlatılmak istenen kamu kurumlarının elindeki bilgilerin, istisnalar sağlam bir şekilde ortaya konulmak suretiyle, kural olarak bireylerin paylaşımına açık olması gerekliliğidir.

2. Bilgi Paylaşımı Bağlamında Bilgi Edinme Hakkı

Bilgi paylaşımı konusunda yönetimlere yükümlülükler yükleyen bilgi edinme hakkı üzerinde bugüne kadar çok çeşitli tanımlamalarda bulunulmuştur. Bunlardan birine göre bilgi edinme hakkı idarenin tuttuğu bilgilere ulaşabilme anlamına gelmektedir. (Akıllıoğlu, 1998: 1278–1283) Öte yandan Yıldırım ise bilgi edinme hakkını, idarenin tek taraflı iradesi ile hukuk düzeninde yapacağı değişiklikler hakkında ilgili bireylerin, işlemin niteliği ve sonuçları hakkında bilgi alabilmesi şeklinde görmektedir. (Yıldırım, 1998: 227) Bayraktar’a göre bilgi edinme hakkı, herkesin her türlü bilgi ve belgeden yararlanabilmek için serbestçe yetkili makamlara başvurması, bilgi ve belgelere en kısa zamanda erişmesidir. (Bayraktar, 2004: 8) İcimosoy ise sade bir tanımla bilgi edinme hakkını “kamunun, resmi kuruluşların kararlarından eylemlerinden ve bu eylemlerdeki yöntemlerinden haberi olması hakkı” şeklinde tanımlamıştır. (İcimosoy, 1996: 48) Öte yandan çoğu gelişmiş ülkede olduğu gibi ülkemizde de bilgi edinme hakkı anayasal güvence altına alınmış olup özel bir yasal düzenlemeyle düzenle altına alınmıştır. Buna göre bilgi edinme hakkının bürokratik gizlilik ve saydam olmayan kamu yönetimi kültürlerine karşı gelişen bir toplumsal ve hukuksal refleks olduğu belirtilmektedir. (Yaşamış, 2004: 24-25) Bu durumda şeffaf bir idarenin gerçekleştirilmesinde

kilit rolü bilgi paylaşımı üstlenmektedir. Çünkü bilgi paylaşımı sayesinde yönetim bireyler tarafından denetim altında tutulacak, bu durumda da yönetim şeffaf kalmaya zorlanacaktır. Öte yandan her ülkenin koruma altına alınıp düzenlemesi gereken ulusal güvenlikleriyle ilgili yüksek hassasiyet taşıyan bilgileri olduğu bir gerçekliktir. Bu durumda bu bilgilere erişim ve bunların kamu yararına halkla paylaşımı bakımından bu gerçeklikle gazeteciler arasındaki mücadeleye sık sık şahit olunmaktadır. Bununla birlikte günümüz gelişmiş demokrasilerinde dahi ulusal güvenlik gerekçesiyle temel hakların zayıflatıldığı ileri sürülmektedir. (Banisar, 2007: 12) Bu durumdan olumsuz etkilenecek hakların başındaysa bilgi edinme hakkının bulunduğu muhakkaktır. Bu nedenle yönetimlerin korunması gereken hassas bilgileri korurken mümkün olduğu kadar açık olmalarını sağlayacak bir denge sisteminin kurulması gerekmektedir. (Banisar, 2007: 3)

3.Bilgi Paylaşımı Bakımından Bilgi Edinme Hakkının Gerekliliği

Bilgi edinme hakkı, temel bir insan hakkıdır. Bazı insan hakları “hak”(right) biçiminde dile getirilir: Düzeltme ve cevap hakkı, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, mülkiyet hakkı gibi. Bazı insan haklarıysa “özgürlük”(liberty) şeklinde ifade edilir: Yerleşme ve seyahat hürriyeti, bilim ve sanat hürriyeti gibi. Bilgi edinme, bir hak mıdır yoksa “özgürlük” müdür? Hak ve özgürlük kavramlarının birbirinden ayırt edilmesi hukukun en güç problemlerinden birisidir. Kubalı’ya göre, “...hak ve hürriyet aslında bir tek gerçeğin iki yönüdür. Çünkü hürriyet bir haktır ve her hak hürriyetle gerçekleşebilir. Hak hürriyetin konusu, hürriyet ise hakkın vasıtasıdır. Hak yoksa hürriyet lüzumsuz, hürriyet yoksa hak faydasızdır”. (Kubalı, 1971: 164) Bilgi edinme olgusu ya da süreci, hem “özgürlük” hem de bir “hak” olarak nitelendirilebilmektedir. Bireysel düzeyde, algılamada ortaya çıkan bu farklılık hukuk terminolojisi açısından daha farklı bir önem taşımaktadır. Özgürlük kavramı, herhangi bir alanda kısıtlamaların ve engellemelerin yokluğu anlamına gelmekte iken, hak kavramı, bir eylemde bulunabilme ve yapabilme serbestliği ya da kişinin başkalarına karşı ileri sürebileceği ve başkalarından isteyebileceği üstünlükler, edimler ve eylemlerle ilgilidir. Bu anlamda, özgürlük kişinin kendi dünyasına özgü ve kişileri koruma altına almayı amaçlayan edilgen, anayasal ve hukuksal bir olgu olarak ortaya çıkarken; hak, kişinin başkalarına karşı ileri sürebileceği ya da onlardan talep edebileceği eylemler olarak ortaya çıkmaktadır. Hak kavramı dışa dönük ve etkin bir nitelik taşıdığından, bilgi edinmenin bir “hak” olarak algılanması gerekmektedir. (Yaşamış, 2004: 22) Kanaatimizce bilgi edinmenin hak veya özgürlük olarak düşünülmesinin bir farkı yoktur. Çünkü burada asıl olan bireylerin bilgi edinme ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Ama bilgi edinmenin hak olarak ele alınması, özgürlüklerdeki gibi müdahalenin önlenmesinden ziyade, talep etme durumunun söz konusu olması nedeniyle daha uygun olabilir. Ancak bu durum her hak veya özgürlük için geçerli olmayabilir. Mesela mülkiyet hakkında bir genellik söz konusudur. Burada birey pasiftir ve sadece özgürlüklerde olduğu gibi, müdahalede bulunulmamasını istemektedir. Kaboğlu bu farklılığı; özgürlüğün bir hak olduğu ama bütün hakların özgürlük olmadığı, özgürlüğün yapabilmek ve karar vermek, hakkın ise istemek; özgürlüğün soyut, hakkın ise somut bir kavram olduğu şeklinde ifade etmektedir. (Kaboğlu, 2002: 15-17) Aslında bu iki kavram ne birbirinin aynı ne de çok farklı kavramlardır. Bu ikiz terimlerin biri diğerinden bağımsız olarak düşünülemez. Bununla birlikte kanaatimizce hak kavramını dışa dönük ve etkin bir nitelik taşıdığından, bilgi edinmenin bir “hak” olarak algılanması gerekmektedir. Ayrıca bilgi edinmenin hak olarak ele alınması kurumlara bilgi verme yükümlülüğü yükleyebilmek yani bilgi paylaşımı yükümlülüğü açısından da daha uygun olabilir. Bu anlamda bilgi edinme hakkının kamu kurumlarına getirdiği yükümlülük bilgi paylaşımı şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Yani bireyin bilgi edinme hakkının yerine getirilmesini talep etmesi halinde

kamu kurumlarının bunu karşılama yolunu bilgi paylaşımı şeklinde olacaktır. Bu nedenle birey bilgiyi talep eder, bunun karşılığında da talebin yapıldığı kurum istenilen bilgiyi paylaşır. Özetle diyebiliriz ki özellikle sıkı bir bürokratik kültürün yerleşik olduğu ülkelerde bilgi paylaşımının gerçekleşmesi büyük oranda bilgi edinme hakkının işletilmesine bağlıdır. Öte yandan bilgi paylaşımı yönetimde şeffaflığı sağlamak suretiyle toplumda meydana gelebilecek bazı olumsuzluklarında önüne geçebilecektir. Bu kapsamda bilgi paylaşımı ya da bilgi edinme toplumda var olan komplo teorilerini ortadan kaldırıp kamu güvenini tesis edecektir. Yine kötülükler, uygunsuzluklara ve yolsuzluklara dair bilgilerin tutulması, gizlenmesi önlenecektir. Öte yandan bilgilerin korunması ciddi bir finansal kaynak gerektirmektedir. Buna göre eğitim programları, bilgisayarlar, görevli istihdamı gibi konularda harcamalar yapılmalıdır. Bilgi paylaşımı politikasının izlenmesi bu harcamaları azaltacaktır. Bununla birlikte bilgi paylaşımının sağlayacağı en önemli yararlarından birisinin devlet sırrına ilişkin bilgilerin korunması olduğu ifade edilmektedir. Buna göre bilgilerin aşırı sınıflandırılması ve koruma altına alınması gerçekten koruma altına alınması gereken bilgilerin güvenliği bakımından bir zafiyet meydana getirebilir. Çünkü böyle bir durumda sistem bilgilerden çok bizzat kendi varlığını koruma yoluna gidecektir. (Banisar, 2007: 13) Bu nedenle bilgi paylaşımı sadece bireyler için değil kamu kaynaklarının gerektiği gibi uygun şekilde belirlenen amaca yönelmesini sağlama suretiyle kamu yararına da hizmet etmektedir. Diğer yandan bilgi edinme engeli olarak devlet sırrı kavramının yargıya intikal ettiği ilk olayın olarak ABD'deki Reynolds davası olduğu belirtilmektedir.¹ Olaya göre hava kuvvetlerine ilişkin elektronik ekipman taşıyan askeri uçağın düşmesi üzerine uçakta bulunan ve hayatını kaybeden üç sivil gözlemcinin eşleri devletin kazada ihmali bulunduğu gerekçesiyle mahkemeye başvurmuşlardır. Bu arada davacılar kaza raporunun mahkemeye sunulmasını talep etmişlerdir. Buna karşın idare devlet sırrı niteliğinde önemli bilgiler içerilmesi nedeniyle bu raporu sunmak istememiştir. Mahkeme kaza raporunun gizli elektronik gereçlerle ilgili önemli referanslar içerdiğini ve bu nedenlerle ortada makul bir tehlike bulunduğu gerekçesiyle idarenin bilgi vermemesini haklı bulmuştur. Ancak olaydan on yıl sonra olayı yaşayan görevlilerden birisinin yakını kaza raporuna ulaşmış ve raporun söylendiği gibi hassas bilgiler içermediği ortaya çıkmıştır. (Fisher, 2006: 167) Görüldüğü üzere devlet sırrının tespiti konusu idarenin keyfi uygulamalarına izin verilmemesi ve gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir.

4. Bilgi Paylaşımı Bakımından Gizlilik Kavramı

Gizlilik kavramını yönetimin elindeki bilgi belge ve diğer verilerin açıklanmaması; dış etkilere kapalı olması; eylem ve işlemlerin gerekçelerinin açıklanmaması ve dışarıya kapalı olması şeklinde ifade etmek de mümkündür. (Eken, 1998: 1213) Bununla birlikte gizlilik uzun süre yönetilenler tarafından genel kabul gören bir yönetim geleneği olarak görülmüş ve tartışma konusu olmamıştır. (Şengül, 2005: 218) Gizlilik Osmanlı'dan günümüze uzanan bir kavramdır. (Berkan, 2004: 16) Bu anlamda gizlilik hep devletin lehine olan bir durummuş gibi yorumlanmaktadır. Gizlilik yönetici elitin konumlarını korumalarını sağlayan bir kalkan hâline gelmiştir. Gizliliğin en önemli nedeni elde edilmiş olan gücün muhafaza edilmesidir. Sınırlı sayıda kişinin bildiği bilgi beraberinde kapalılığı getirmekte ve toplum lehine müdahale imkânını da ortadan kaldırmaktadır. Gizlilik yöneticilere oldukça geniş hareket alanı tanır. (Eken, 1994: 32) Bu dokunulamayan ve bilinmeyen alan toplumun diğer fertleriyle yönetici elitin arasında, yönetici elitler lehine bir farklılık meydana getirmektedir. Ancak burada yönetilenler açısından da bir değerlendirme yapacak olursak, yönetenler gizliliği açıklarken yönetilenlere duyulan güvensizliği ileri sürmektedirler. Yöneticilere göre

¹United States v. Reynolds, Supreme Court, 345 U.S. 1, 1953.

yönetilenler elde ettikleri bilgileri yöneticiler aleyhine kullanarak yöneticileri zor durumda bırakabilirler. (Eken, 1994: 30) Gizliliğin gereği bu güvensizliğin arkasında yatmaktadır. Ancak bu gerekçe haklı bir gerekçe olarak düşünülmemelidir. Zira böyle bir düşünce, yöneticilerin ayıplarını örtmelerini sağlayacak, hatalarını gizleyecek bir örtüden başka bir anlama gelmez. Ayrıca bu konuda yönetilenler tarafından elde edilecek bilgilerin yöneticilerin aleyhine kullanılabileceği düşüncesinden ziyade, bu bilgilerin yöneticilerin denetlenebilmesini sağlayacağını düşünmek daha doğru olabilir. Aksi durumda gizlilik, yöneticilerin şahsi menfaatleri gereğince, toplum aleyhine kullanabilecekleri bir araç hâline gelebilir. Rejim açısından gizlilik, otoriter bir yönetimi beraberinde getirmektedir. Öyle ki bilinmesi istenilmeyen şeylerin bilinmesinin önlenmesi güç kullanımına, baskıya ve bireylerin sindirilmesine bağlıdır. Tabi böyle bir durum toplumun yönetime yaklaştırılmaması, yönetime katılımının engellenmesi gibi, gizlilik açısından, doğal sonuçları da meydana getirmektedir. Buraya kadar geline nokta “Yönetimde mutlak açıklık mı sağlanmalıdır?” sorusu karşımıza çıkmaktadır. Bu hususta mutlak açıklığın varlığı en başta güvenlik kaygısını gündeme getirir. Zira ülkelerin güvenlikleri adına muhafaza etmeleri gereken bilgileri vardır. Gizliliğin ve kapalılığın tarihsel süreçteki kökenlerine inildiği zaman kabile hayatındaki ihtiyar meclislerinin kapalı kapılar arkasındaki görüşmelerine ulaşılmaktadır. (Eken, 2004: 25) Feodalitenin yıkılmasıyla birlikte, merkezi devletin gittikçe güçlenmeye başlaması, yönetimle ilgili fonksiyonların gittikçe monarkların ve yardımcılarının eline geçmesi gizlilik düşüncesinin yerleşmesine neden olmuştur. Böylece, yönetmek meslek hâline gelerek sanki bu fonksiyonun icrasının yönetilenlerin ilgi alanında olamayacağı anlayışı yerleşmeye başlamıştır. (Lasserre, Lenoir, Strin, 1987: 3) Devletin bazı resmî bilgileri sadece o kuruluşun mensuplarına açıktır. Bu bilgilere ulaşım ise, ya izin alınmak suretiyle olacaktır ya da bu bilgilere ulaşamayacaktır. Ancak devlet sırrı taşımayan bilgiler vatandaşların kendi ödedikleri vergiler kullanılarak üretilen bilgilerdir. Hatta bütçelerinin tamamı veya bir kısmını kamu kaynaklarından sağlayan kuruluşlar (üniversiteler, bakanlıklar v.s.) yönetim kurulu toplantılarını da kamuya açık olarak gerçekleştirmek durumundadırlar. (Tonta, 1996: 4) Bugüne kadar gizlilik ve devlet sırrı kavramları arasında net bir çizgi bulunmadığını ve devlet sırrı olmayan bilgilerin dahi “gizlilik” gerekçe gösterilerek saklandığını söyleyebiliriz. Ancak Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu (BEDK) kararlarında da görüldüğü üzere artık bu kavramlar arasındaki çizgi daha belirgin hâle gelmekte ve gizlilik gerekçesi basit bir şekilde bilgilenebilirliği engelleyici bir araç olmaktan çıkarılmaktadır. BEDK bir kararında “...Kanunda sayılan istisna hükümleri arasında doğrudan doğruya gizlilik kaydı taşıyan belgelerin bilgi edinme başvurularına açık olmadığına dair bir hüküm yer almadığı(na)...” ve “...gizlilik kaydının tek başına bilgi edinme başvurusunun reddedilmesi(nin) gerekçesi olarak kabul edilmediği(ne)...” karar vermiştir.²

5. Bilgi Paylaşımının Ulusal Güvenlik Gerekçesiyle Sınırlandırılması

Ulusal güvenliğe ilişkin durumlar bilgi edinme açısından en güç problemler olarak görülmektedir. Yine ulusal güvenlik konusu pek çoğu son derece gizli olan ileri bilgi teknolojilerini içermekle birlikte bilgi edinme ile ilgili tartışmaların çoğu ulusal güvenlik konusuyla ilgilidir. (Brinkshaw, 1996: 26) Ulusal güvenlik kavramı ilk defa ortaya atıldığında düşünülen husus; devletin güvenliğinin savaş sırasında korunması olmuştur. Bunun yapılabilmesi için de, barış devresinden itibaren çeşitli faaliyet alanlarında savaşa yönelik hazırlıklar doğrudan silahlı gücü etkileyecek şekilde yapılmıştır. Bu suretle, ulusal güvenlik

²BEDK 18.05.2005 tarih ve 2005/358 sayılı kararı.

kavramı, bugünkü etkileme alanına göre dar kapsamlı tutulmuş ve tüm hazırlıklar silahlı güçlerin direniş ve dayanma kabiliyetini arttırmaya yönelmiştir. (MGK, 1990: 40) Bununla birlikte ulusal güvenlik kavramıyla ifade edilmek istenilenin ne olduğu özenle belirlenmelidir. Zira ulusal güvenlik kavramıyla oluşturulacak bu alanda bilgi paylaşımının gerçekleştirilmesine izin verilmemektedir. Yayla göre ulusal güvenlik, “devletin ve ülkenin, savaşta ve barışta, iç ve dış tehlikelerden korunması; yurt ölçüsünde beliren iç ve dış tehlikelere karşı devlet tüzel kişiliğinin savunma ve güvenlik altına alınması” dır. (Yayla, 1990: 37) Duran; Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Yönetmeliği, yargı organları uygulamaları ve doktrindeki görüşleri dikkate almak suretiyle ulusal güvenliği, “yurt ölçüsünde belirlenen iç ve dış tehlikelere karşı, devlet tüzel kişiliğinin savunma ve güvenlik altına alınması” şeklinde tanımaktadır. Bu noktada iç ve dış tehlikelerden hangilerinin ulusal güvenliğe ilişkin olduğuna, tehlikenin kapsam ve niteliğine ve memleketin içinde bulunduğu şartlara göre karar verileceği belirtilmektedir. (Duran, 1970: 167) Bununla birlikte Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Yönetmeliği'nin 3. maddesi ulusal güvenliği “Milli Güvenlik; devletin anayasal düzeninin, ulusal varlığının, bütünlüğünün, milletlerarası alanda siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik dâhil bütün menfaatlerinin ve ahdi hukukunun her türlü dış ve iç tehditlere karşı korunması ve kollanması” şeklinde tanımlamaktadır. Bununla birlikte ulusal güvenliğe ilişkin belli konular doğrudan devlet sırrı kapsamında düşünülmektedir. Örneğin savunma harcamalarının düzeyi ve kompozisyonu demokratik parlamenter sisteme sahip ülkelerde bile “devlet sırrı” olarak görülmektedir. Savunma bütçelerinin “siyah programlar (black programmes)” olarak adlandırılan kısmı hakkında kamuoyu bilgilendirilmemektedir. (Brzoska, 1995: 45) Bu durumda oluşturulan bu kapalı alanlarda bilgi paylaşımının ya da bilgi edinme hakkının işlerliği söz konusu olmayacaktır. Yine ulusal güvenlik konusunda bilgi paylaşımının sınırlandırılması yönünde karşımıza çıkan bir diğer durum “mozaik teorisi” fikridir. Bu teoriye göre devlet sırrı kapsamında sınıflandırması yapılmamış sıradan bilgilerin bir araya getirilmesi suretiyle daha büyük mozaik bir bilgi tablosuna ulaşılabileceği ve bu yolla devletin zayıf noktalarının tespit edileceği ileri sürülmektedir. (Pozen, 2005: 630) Bu konuda mahkemelerin bu küçük bilgilerin yol açacağı tehlikeyi anlayabilecek uzmanlığa sahip olmadıkları belirtilmektedir. Bu noktada bu küçük bilgi belki de genel bilgi tablosunun oluşturulmasında son parçayı teşkil etmektedir. Bu noktada böyle bir iddiayla karşı karşıya kalan mahkemelerin idare lehine karar verdiği belirtilmektedir. (Pozen, 2005: 652) Ancak böyle bir teori devlet sınırının kapsamı konusunda ucu açık bir alan meydana getirmektedir. Buna göre idare bırakınız doğrudan devlet sırrı iddiasını ileri sürmeyi bir araya gelmeleri halinde devlet sırrı olabilecek küçük bilgilerin dahi bu kapsama alınması iddiaları suiistimale son derece açık bir hal ortaya çıkartacaktır. Bu durumda görevli kurulların ya da mahkemelerin uzman bilirkişilerin görüşlerine başvurarak idare lehine bir karine oluşturacak şekilde hareket etmemeleri gerekir. Aksi takdirde bilgi paylaşımının pratikteki uygulaması son derece sınırlı hale gelecektir. Ulusal güvenlik konusunda yaşanan tartışmalardan birisi de kimyasal maddelere ilişkin bilgilerin kamuya paylaşılıp paylaşılmaması konusudur. Buna göre özellikle kamu güvenliği nedeniyle bu maddelere dair bilgilere erişimin engellenmesi halinde toplumun elinden bunların zararlarının azaltılmasına yönelik pazarlık gücünün alınmış olacağı ileri sürülmektedir. Zira bunlara ilişkin bilgilerin kamuya paylaşılması zararlı kimyasalların kullanımının azaltılması konusunda bir kamuoyu baskısı oluşturacaktır. (Chekouras, 2007: 136-137) Bu durumda kimyasal afet ve kaza risklerine karşı en azından ilgili görevlilerin bilgilendirilmesi gerektiği belirtilmektedir. ABD’de verilen bir mahkeme kararında³ zararlı kimyasallara ilişkin afet ve kazalarda kullanılmak üzere bunların yerlerini gösteren bir plan ya da haritanın itfaiye görevlilerine verilmesi talep edilmiştir. Ancak bu konuda sağlanan çözümün yeterli olmadığı

³Ohio Chamber of Commerce v. State Emergency Response Commission, Ohio, 597 N.E.2d. No.91-1507, 1992
Tüm hakları BEYDER'e aittir

ve konuya dair sağlam bir yasal düzenlemeye ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir. (Chekouras, 2007: 139) Bu noktada kimyasal maddelerin terörist saldırılarda kullanılma ihtimali ve ulusal güvenlik tehdidi gibi gerekçeler üzerinde durularak kimyasal maddelere ilişkin bilgiler koruma altına alınmak istenmektedir. Ancak bu konuda kimyasal tesislerin ya da depoların etkilerinin kaçınılmaz olarak görüleceği bölgelerde yaşayan insanların bu kimyasal maddelerin sağlık durumları üzerindeki etkileri hakkında bilgilendirilmeleri gerekmektedir. (Chekouras, 2007: 139) Bu durumda ulusal güvenlik tehdidi bulunsa dahi belli kişiler ve belli konular hakkında bu koruma kalkanının kaldırılması yine kamu yararı adına gerekli olabilmektedir.

6. Bilgi Paylaşımının Devlet Sırrı Gerekçesiyle Sınırlandırılması

Devlet sırrının doktrinel temelleri aslında İngiliz ve İskoç hukukuna dayandırılmakla birlikte (Chesney, 2007: 1270-1280) bu kavramın nitelikleri üzerinde yoğun tartışmalar yaşanmaktadır. Buna karşın devlet sırrı kavramının demokratik ölçütler çerçevesinde tanımlanması bilgi paylaşımı talebinin gerçekleştirilmesi bakımından son derece önemlidir. Çünkü, devlet sırrı kavramının sınırlarının geniş tutulması devlet sırrıyla ilgisi olmayan bilgilerin gizlenmesine yol açmaktadır. (Banisar, 2007: 12) Bu noktada devlet sırrı kavramını “ulusal güvenlik amaçları bakımından açıklanmasının önlenmesi gereken ve devlete ait olan, devlet gözetimi altında olan veya devlet tarafından veya devlet hesabına üretilen bilgilerdir” şeklinde tanımlamak mümkündür. (Estonya Devlet Sırları Yasası, 2004: 459) Bununla birlikte devlet sırrının tanımının ülkemizde yakın zamana kadar her hangi bir mevzuatta yer almadığı belirtilmektedir. (Gülleroğlu, 2006: 78) Ulusal menfaatin bir gereği olarak görülen ulusal savunma ve devlet sırrı kavramları kapsam bakımından geniş ve devlet hayatı bakımından uzun ömürlü bir kavram olarak ifade edilmektedir. (MGK, 1990: 250) Bununla birlikte devlet sırrı kavramı artık Bilgi Edinme Hakkı Kanunu (BEHK) ve Devlet Sırları Kanun tasarısında tanımlanmaktadır. Buna göre BEHK m. 16’da “açıklanması hâlinde devletin emniyetine, dış ilişlilerine, ulusal savunmasına ve ulusal güvenliğine açıkça zarar verecek ve niteliği itibariyle devlet sırrı olan gizlilik dereceli bilgi veya belgeler” devlet sırrı olarak tanımlanmıştır. Ancak bu tanımlamada genel ifadeler kullanılması devlet sırrını bilgi edinme başvuruları karşısında idare tarafından bir kaçış noktası hâline getirmektedir. (Tansuğ, 2003: 128-129) Görüldüğü üzere devlet sırları konusu BEHK’da genel olarak düzenlenmekle birlikte konunun ayrıntısına girilmemiştir. Buna karşın devlet sırrı kavramının bilgi edinme hakkının etkinliğinin ve saydam yönetimin sağlanmasının engellenmesi konusunda en etkin silah olarak görülmesi (Özek, 1999: 65) bu konunun ayrıntılı olarak yasal düzenlemeye kavuşturulması ihtiyacını gündeme getirmiştir. Devlet sırrı konu olarak devletin güvenliğiyle iç ve dış siyasal yararlarına yakından bağlı bir kavramdır. (Bayraktar, 2004: 10) Bu açıdan devletin güvenliği açısından devlet sırrı kavramının sınırları, bazen de belirli dönemler göz önüne alınarak belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre sadece savaş sırasında ulusal savunmaya ilişkin bilgiler devlet sırrı olarak düzenlenmektedir. Burada aslında “savaş esnası” kavramıyla zaman açısından bir sınır getirmekle birlikte “ulusal savunma” kavramıyla da konu bakımından bir sınırlama getirilmiştir. Bilgi edinme hakkı kamu gücünü ve iktidarını sınırlandırmaktadır. Bu durum hiçbir yönetim mekanizmasının kapalı kapılar arkasında rahat bir çalışma ortamı yerine halkın gözü önünde ve her hareketinin kontrol altında olduğu bir çalışma şeklini tercih etmemelerinden kaynaklanmaktadır. Bu kapsamda genel olarak kamu örgütlerindeki egemen düşünce, gizlilik içinde çalışmak ve elinde tuttuğu her türlü bilgi ve belgeyi “devlet sırrı” kapsamına sokmaktadır. (Eken, 1998: 1213) Bu durumda idarenin eylem ve bağlantılarının sorgulanabilirliği ve kamuoyunun bilgilenebilmesi idare açısından çok önemli sorunlar meydana getirmektedir. Bu nedenle devlet sırrı kültürünün kaynağını idarenin taşımış olduğu

sorumlulukta aramak gerekir. (Brinkshaw, 1996: 26) Aslında devlet sırrı bürokrasinin buluşudur ve başka hiçbir şey bu kavram kadar fanatik bir biçimde korunmaya çalışılmamıştır. Bürokrasi iktidarı elinde tutma içgüdüleriyle parlamentonun bilgi edinmek için giriştiği her çabaya karşı mücadele vermektedir. Bu mücadeleye karşı da en önemli silahı “devlet sırrı” kavramıdır. Böylece bürokratlar hem bilgi ve eylemlerini eleştirel gözlerden mümkün olduğunca saklamış olacak hem de meslekten gelen bilgilerini ve niyetlerini gizli tutarak, meslekten yetişmiş olanların üstünlüğünü arttırmaya çalışacaklardır. (Weber, 1986: 209-210) Öte yandan bilgi edinme hakkı mutlak bir hak değildir. Bu nedenle devletin güvenliği açısından açıklanması gerçekten sakınca doğurabilecek bilgilerin saklı kalması bir ihtiyaçtır. Bunun gibi kamu düzeni, halkın sağlığı, genel ahlak kuralları açısından açıklanması sakınca doğuracak bilgiler de bu grupta yer alabilir. Ancak bu kavramların tespitinde yaşanan belirsizlikler bilgi paylaşımının ya da bilgi edinme hakkının keyfi olarak sınırlandırılmasına yol açabilmektedir. Devlet sırrının tanımı konusunda gerek tasarıda gerekse mevcut düzenlemelerde yapılan tanımlamalar net değildir. Bu nedenle mevzuattaki bu belirsizlik karşısında somutlaştırma görevi hâkime ve özellikle Anayasa Mahkemesine düşmektedir. (Kaneti, 1991: 79) Devlet sırrı konusunda günümüz toplunda devletin faaliyetlerinin sınırsız şeffaflığının mümkün olmadığı kabul görmeye beraber vatandaşların temel hak ve özgürlükleri için tehlike oluşturabilecek şeffaflık dışı alanları mümkün olduğunca sınırlı tutmak gerektir. (Şengül, 2005: 230) Bu açıdan yapılacak olan yeni yasal düzenlemelerdeki ve BEHK’da belirtilen ve genişletici yoruma müsait olan gizlilik alanlarının, dolayısıyla devlet sırrı alanlarının daraltılması (Şengül, 2005: 230) bilgi edinme hakkının işlerliği açısından oldukça önemlidir. Bununla birlikte devlet sırrı alanının genişletildiği bir Yargıtay kararında “...gizli bilgiler kavramının bu madenin ikinci fıkrasındaki manası Hükümet işlerinde yer alan ve fakat ulusal veya milletlerarası dergilerde yayımlanmayan bilgileri kapsar...” denilmek suretiyle gizlilik ve dolayısıyla devlet sırrı kavramının hükümet işleriyle sınırlı olduğuna karar verilmiştir.⁴ Devlet sırrını ve gizliliği hükümet işleriyle sınırlı tutan bu karara katılmak şüphesiz ki mümkün değildir. Yine Anayasa Mahkemesi tarafından verilen bir kararda⁵ “Kamu güvenliğinin ve bu arada devlet sırrının korunması için her türlü sakıncalık tedbirinin alınması gerekir” denilmek suretiyle bilgi paylaşımını talep etme hakkı ve bu hakkın sınırları bakımından dengenin bozulmasına yol açan bir karar verilmiştir. Bu noktada ABD’de mahkemelerin devlet sırrı konusundaki inceleme rollerinden vazgeçtikleri ve bu kavramın idarenin kendi aleyhine açılan davalarda davayı bitirmek için bir koz olarak kullanıldığı ifade edilmektedir. Buna göre yargısal süreçte devlet sırrı kavramının ayrıcalığı probleminin özüne değinilmemektedir. (George, 2009: 1692-1693) Öte yandan devlet sırrının varlığının gerekliliği, devlet sırrının tespitinde çok hassas olunmasını gerektirmektedir. Zira ulusal güvenliği korumak için oluşturulan bir gizli gözetim sisteminin, demokrasiyi korumak adına demokrasiye zarar verebileceği, hatta demokrasiyi yok edebileceği göz ardı edilmemelidir.⁶ Bu konuda devletin gücünü istismar etmesini önleyecek asgari koruma standartlarını oluşturmak gerekmektedir. (Kilkelly, 2003: 12) Bu bakımdan Fransa’da devlet sırrlarının tespitinde ilginç ama bir o kadar da etkili bir yöntem benimsemiştir. Bu yöntemde göre belgeler zararlılık testine tabi tutulmaktadır. Zararlılık testinin amacı belgenin açıklanması durumunda gözle görülür bir zarara neden olma potansiyelinin ortaya konulmasıdır. Bu potansiyelin ortaya konulamaması halinde kurum bilgiyi açıklamak zorundadır. (İcimsoy, 1996: 51) Kanaatimizce bu sistem devlet sırrının tespitinde, devletin güvenliği ile birey özgürlüğü arasındaki dengeyi sağlayacak en uygun sistemdir. Bununla

⁴Yargıtay 1.Ceza Dairesi, 09.01.1973 tarih ve 4640/19 sayılı kararı.

⁵Anayasa Mahkemesinin 22.5.1963 tarih, 1963/205 K, 1963/123 E sayılı kararı.

⁶Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Leander-İsveç davası, No.9248/81, 26 Mart 1987 tarihli karar.

birlikte dengenin sağlanması bakımından çok sınırlı sayıda hassas bilginin, bu hassasiyetleri korudukları ölçüde korunmaları gerektiği belirtilmektedir. Buna karşın koruma düzeyi hassasiyet derecesine göre belirlenmeli ve daha hassas seviyedeki bilgiler daha düşük seviyede korunmalı ya da hiç koruma altına alınmamalıdır. (Banisar, 2007: 13) Yani burada bilgilerin paylaşımına açılması bunlar arasında derecelendirme yapılması ve sadece en hassas seviyedeki bilgilerin paylaşımına kapalı tutulması yoluna gidilmektedir. Örneğin kimyasal maddelerin sağlık üzerindeki etkileri, önemli kazaların geçmişleri, afetlerde yaşananlarla ilgili bilgilerin açıklanmasının minimum risk teşkil ettiği ve bunların açıklanmasında kamu yararının bulunduğu ifade edilmektedir. (Chekouras, 2007: 136) Görüldüğü üzere bilgi paylaşımının zorunlu olduğu hallerde bireylerin bilgilendirilmesi kaçınılmaz hale gelmektedir. Ancak bu durum sağlam bir yasal zemine oturtulmalıdır.

Sonuç

Bilgi paylaşımı kamu açısından takdiri bir yetki olmayıp bir görevdir. Bu görevin dayanağını ise bilgi edinme hakkı oluşturmaktadır. Bununla birlikte bilgi edinme hakkı mutlak bir hak olmayıp belli bilgiler bilgi paylaşımına kapalı tutulmaktadır. Bilgi paylaşımına kapalı tutulan alanlardan en önemleri devlet sırrı ve ulusal güvenlik alanlarına giren bilgilerdir. Ancak bu alana giren bilgilerin korunması, idarenin keyfi uygulamalarına sahne olmamalı, bu alanın sınırları iyi ve dengeli bir şekilde çizilmelidir. Zira bilgi paylaşımına taraf olan her iki kesimin yani kamu adına idarenin ve bireyin korunması gereken üstün değerleri bulunmaktadır. Bu durumda bunlar arasında dengenin sağlanması çeşitli faktörlere bağlıdır. Her şeyden önce konu sağlam bir yasal zemine oturtulmalıdır. Yine başvuruların yapılabileceği ve bu konuda kamu kurumlarını denetleme görevini üstlenecek bir kurulun faal bir şekilde mevcut olması gerekir. Bununla birlikte bilgi paylaşımı noktasına stratejik bir program hazırlanarak personelin eğitilmesi, halka açık seminerler düzenlenmesi ve internet gibi gelişmiş iletişim yollarının kullanılması son derece faydalı olacaktır.

Kaynaklar

- Akıllıoğlu, Tekin, Yönetim Hukukunda İnsan Hakları, Yeni Türkiye, İnsan Hakları Özel Sayısı II, yıl 4, S. 22, Temmuz-Ağustos 1998.
- Banisar, David, Legal Protections and Barriers on the Right to Information, State Secrets and Protection of Sources in OSCE Participating States, Privacy International, London, 2007.
- Bayraktar, Köksal, Bilgi Edinme Hakkı ve Sır Kavramı, Kazancı Hukuku, İşletme ve Maliye Bilimleri Dergisi, S. 3, Ekim 2004.
- Bentham, J. "On Publicity", Works of J.Bentham (1843, ed J.Bowring), 2, pp 310–17, Nakl. Birkinshaw.
- Berkan, İsmet, Bilgi Edinme Hakkı, Güncel Hukuk, S.4, Nisan 2004.
- Bilgi Edinme, www.tesev.org.tr/etkinlik/bilgi_edinme_anasayfa.php (E.t.13.04.2011).
- Birkinshaw, Patrick, Freedom of Information, The Law, the Practice and the Ideal, London, 1996.
- Bruno Lasserre, Noelle Lenoir, Bernard Strin, La Transparence Administrative, PUF, Paris, 1987, s.3; Brian Chapman, İdare Mesleği, (Çev. Cahit Tutum), TODAİE, Ankara, 1970.
- Brzoska, M. (1995), "World Military Expenditures", Handbook of Defense Economics I, (Ed: Keith Hartley and Todd Sandler), Amsterdam: Elsevier Science B.V. s.45, Nakl. Giray, Filiz, Savunma Harcamaları ve Ekonomik Büyüme, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdarî Bilimler Dergisi, C.5, S.1, 2004.
- Chekouras, Katherine, Boston Collage Environmental Affairs Law Review. Vol.34, 2007.

- Chesney, Robert, State Secrets and the Limits of National Security Litigation, George Washington Law Review. Vol.75, 2007.
- Devletin Kavram ve Kapsamı, Ulusal Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Yayınları, Ankara 1990.
- Duran, Lütfi, “Sosyal Hareketler ve Ulusal Güvenlik”, İktisat ve Maliye D. C: XVII, Temmuz 1970.
- Donay, Süheyl, Meslek Sırrının Açıklanması Suçu, İstanbul Üniversitesi Yayınları No:2378, İstanbul, 1978..
- Eken, Musa, “Kamu Yönetiminde Gizlilik Geleneği ve Açıklık İhtiyacı”, Amme İdaresi Dergisi, C.27, Sayı 2, Ankara, Haziran 1994.
- Eken, Musa, Kamu Yönetimi ve Bilgi Edinme Hakkı, Yeni Türkiye Dergisi, S.22, Temmuz-Ağustos, 1998.
- Estonya Devlet Sırları Yasası, Polis Dergisi, S.39, Ocak-Şubat-Mart 2004.
- Fisher, Louis, In The Name of National Security: Unchecked Presidential Power And The Reynolds Case, 2006. Nakl. George Beth, An Administrative Law Approach to Reforming The State Secrets Privilege, New York University Law Review. Vol.84, 2009.
- Gülleroğlu, Gökçe Su, Sır Kavramı ve Gizlilik Anlaşmalarının Hukuki Boyutu, Hukuk Dünyası Dergisi, Nisan-Mayıs-Haziran, 2006.
- İcimsoy, Oğuz, İdari Belgelere Erişim Hakkı: Bilgi Edinme Özgürlüğü Kanunları, Bilgi Edinme Özgürlüğü, Türk Kütüphaneciler Derneği, Ankara 1996.
- İlkiz, Fikret, Devlet Sırrı ve Bilgi Edinme Hakkı, Güncel Hukuk Dergisi, S.4, Nisan 2004.
- Kaboğlu, İbrahim, Özgürlükler Hukuku, İmge Yayınevi, Ankara, 2002.
- Kaneti, Selim, “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’ndaki Boşlukların Anayasa Mahkemesi Tarafından Doldurulması”, Anayasa Yargısı 8, 1991.
- Kilkelly, Ursula, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 8–6–1–5–3. Maddelerinin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz, İnsan Hakları El Kitabı No:1, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Genel Müdürlüğü, Kasım, 2003.
- Kubalı, Hüseyin Nail, Anayasa Hukuku Dersler Genel Esaslar ve Siyasi Rejimler, İÜHF Yayınları, No: 51, İstanbul 1971.
- Pozen, David, Note, The Mosaic Theory, National Security, and the Freedom of Information Act, Yale Law Journal. Vol.115, 2005.
- Şengül, Ramazan, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Türk Kamu Yönetimini “Camdan Eve” Dönüştürür mü? AÜSBFD, S.60–3, Temmuz-Eylül, 2005.
- Tansuğ, Çağla, 4982 sayılı Kanun uyarınca Bilgi Edinme Hakkının İçeriği, Galatasaray ÜHFD, Y.2, S.1, Ocak 2003.
- Türk Dil Kurumu, (TDK), Türkçe Sözlük,1998.
- Tonta, Yaşar, Bilgi Edinme Özgürlüğü, Düşünce Özgürlüğü, Bilgi Edinme Özgürlüğü ve Bilgi Hizmetleri, Türk Kütüphaneciler Derneği Ankara 1996.
- Özek, Çetin, Basın Özgürlüğünden Bilgilenme Hakkına, Alfa Yayınları, İstanbul, 1999.
- Weber, Max, Sosyoloji Yazıları, Hürriyet Vakfı Yayınları İstanbul 1986 (Çev. Taha Parla),
- Yaşamış, Firuz Demir, Bilgi Edinme Hakkı, TBB Bilgi Edinme Hakkı Paneli, 5 Mayıs 2004, TBB Yayınları, No:62, Ankara, 2004.
- Yayla, Yıldızhan, İdare Hukuku 1, 2. Baskı, İstanbul, 1990.
- Yıldırım, Ramazan, İdare Hukuku Açısında Bilgi Edinme Hak ve Özgürlüğü, T.C Başbakanlık İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslar arası Sempozyumu, 17–18 Ocak 1998.

